

DOI: <https://doi.org/10.54937/dspt.2025.25.3.13-22>

Approaches to Special Educational Care after 1945 in Slovakia Historical Cross-section

Prístupy k špeciálno-edukačnej starostlivosti po roku 1945 na Slovensku v historickom priereze

Vlasta Belková

Abstract

Economic and social changes after the Second World War were also reflected in the education of children and pupils with special educational needs. The establishment of pedagogical and psychological counselling centres at the end of the 1950s was a contribution to increasing the quality of education of this group of pupils. We consider school integration and inclusive education, which began to develop especially in the early 1990s, to be important in the education of pupils with special needs.

Keywords: Special educational needs. School laws. Special schools. School integration. Inclusion.

Úvod

Koniec 2. svetovej vojny znamenal pre krajiny Európy možnosť začať budovať nový život v nových podmienkach, na ktoré sa začali pripravovať už ku koncu vojny. Nadšenie zo slobody sa prenieslo aj do vzdelávania. V povojnovom období, kedy sa menila aj legislatíva, hodnotíme prístup k postihnutým deťom a mládeži ako nie veľmi priateľský. Päťdesiate až sedemdesiate roky 20. storočia, aj v iných krajinách a nielen v sovietskom bloku, boli typické snahami o meranie, normovanie, testovanie a triedenie detí do určitých tried na základe ich schopností alebo dosiahnutých výsledkov v testovaní. Osemdesiate roky priniesli pre československé školstvo prvé snahy o začlenenie zmyslovo a telesne postihnutých žiakov na vzdelávanie do hlavného školského prúdu. Tieto integračné snahy boli dokončené a legislatívne upravené po vzniku Slovenskej republiky aj v Ústave SR.

Školstvo po roku 1945

Významným aktom, ktorý predurčil smerovanie vývoja školstva na Slovensku po roku 1945, bolo nariadenie Slovenskej národnej rady zo 6. septembra 1944 o poštátnení školstva. Proces poštátnovania škôl začal

prebiehať už v období oslobodzovania územia. V júli 1945 sa zišiel v obnovenom Československu zjazd československých učiteľov, ktorý akcentoval potrebu školskej reformy v duchu jednotnej školy a požadoval vysokoškolské vzdelávanie učiteľov. Myšlienka jednotnej školy bola myslená v duchu jednotného a vertikálne aj horizontálne priepustného školského systému, ktorý by umožňoval plynulé vzdelávanie mládeže bez rizika „slepých uličiek“. Myšlienka vysokoškolského vzdelávania učiteľov bola ešte v tom roku prijatá. Prezident ČSR vydal dekrét o pedagogických fakultách. Na pedagogických fakultách mali získavať vysokoškolské vzdelanie všetci učitelia, vrátane učiteľov škôl pre mládež vyžadujúcu osobitnú starostlivosť (Mátej, 1976, s. 406).

Potreba špeciálnej výchovy a vzdelávania sa stala ešte viac naliehavou po skončení 2. svetovej vojny. Počas vojny mnoho detí utrpelo zranenia alebo ochorelo, čím stúpol počet detí vyžadujúcich špeciálnu starostlivosť. V povojnovom období sa budovali nové ekonomické základy pre starostlivosť o postihnutých a narušených a tvorili sa aj nové právne normy pre ich vzdelávanie. Postavenie špeciálnych škôl riešil Zákon č.95/1948 Zb. o základnej úprave jednotného školstva. Ústavy pre postihnutých, pri ktorých pôsobili špeciálne školy, boli poštátne k 1.1.1951 a v ďalšom období sa transformovali tak, že väčšina z nich existovala ako internátne školy. Ústavná starostlivosť bola ďalej poskytovaná pre dospelých postihnutých, pre telesne postihnutú mládež a aj tých mentálne postihnutých, ktorých považovali za nevzdelávateľných vo vtedajšej sústave škôl.

Po roku 1948 Československo po februárovom prevrate nastúpilo cestu štátneho usporiadania na princípoch socializmu s presadzovaním monopolu komunistickej strany, spoločného vlastníctva s výlučnou orientáciou na sovietske modely. Toto sa dotýkalo aj usmernení v oblasti školstva. Organizáciu a vyučovanie na základných, stredných a vysokých školách upravovali prijaté zákony a nariadenia, z ktorých zásadný význam pre ďalšie smerovanie mal Zákon č. 95/1948 Zb. o základnej úprave jednotného školstva. Zjednotil školstvo právne a organizačne na princípe štátnej a jednotnej školy, stanovil povinnú deväťročnú školskú dochádzku a vzťahoval sa na všetky stupne a druhy škôl, okrem vysokých a bohosloveckých. Tento zákon zmieňoval len krátko starostlivosť o deti s postihnutím. Časť 3 diel 1 v spoločných ustanoveniach pre školy prvého a druhého stupňa v § 13 upravoval vzdelávanie o postihnuté deti takto: deti, ktoré podľa úradného zistenia nie je možné vzdelávať pre ťažkú chorobu alebo pre duševnú či telesnú chybu, nie sú povinné chodiť do školy. V časti 5 § 59 sa uvádzalo, že „školy pre mládež vyžadujúcu osobitnú starostlivosť plnia podľa možnosti úlohy škôl podľa tohto zákona, deje sa tak zvláštnymi prostriedkami, ktoré sú primerané zníženým schopnostiam detí. V § 60 – školy sa zriaďujú najmä pre mládež telesne chybnú s chybami zmyslov a reči, duševne a mravne chybnú, postihnutú chorobami a umiestnenú v liečebných ústavoch a ozdravovniach.“

Vývoj starostlivosti o deti a mládež s postihnutím v období ovplyvnenom týmto zákonom začal výrazne korigovať neprajný prístup voči nim z obdobia Slovenského štátu. Pre porozumenie toho, čo dnes možno posudzovať ako nehumánne a segregáčné, treba rozumieť dobovému a ideologickému kontextu. Jednotná škola mala ako prvoradý cieľ už vyššie uvedený záujem sprístupniť vzdelanie všetkým podľa jednotného princípu. Hlavnou pozitívnou stránkou bola skutočná reorganizácia, ktorá toto umožňovala. Negatívnou stránkou významu slova jednotná škola bola uniformita tak v cieľoch, obsahoch, metódach a formách, ktorá silne korelovala so snahou o normatívne prístupy k edukačným efektom. To znamenalo, že existovala silná tendencia presného nastavenia výkonov detí vo vzdelávaní pribežne aj sumatívne. Zároveň treba povedať, že päťdesiate až sedemdesiate roky 20. storočia aj v iných krajinách a nielen v sovietskom bloku boli typické snahami o meranie, normovanie, testovanie a triedenie detí do určitých tried na základe ich schopností alebo dosiahnutých výsledkov v testovaní. Toto bolo v priamom protiklade k predchádzajúcemu obdobiu, ktoré bolo kritizované za elitárske prístupy, čo sa špecificky týkalo 8-ročných gymnázií, ktoré týmto zákonom boli zrušené. Normovaním a následne diferencovaním detí do výkonnostných skupín sa stalo to, že vznikla veľká skupina žiakov označených za slaboprosievajúcich až po nevzdelávateľných. Týchto žiakov sa systém jednotnej školy snažil presunúť, a teda segregovať do podsystému špeciálneho školstva: špeciálne ústavy pre nevidiacich a slabozrakých, nepočujúcich a pod. a pomocných škôl pre deti s mentálnym postihnutím, ktoré sa zväčša spájali aj s internátnym systémom dlhodobého pobytu detí. Niektoré internátne školy poskytovali aj celoročnú starostlivosť tzv. štátnym deťom. Suplovali tak úlohy náhradnej starostlivosti deťom, ktorých rodičia nemali o ne záujem. Tak sa mládež segregovala nielen v edukačnom, ale aj v sociálnom a rodinnom zmysle.

Už o päť rokov bolo potrebné realizáciu vzdelávania reformovať, pretože netrepezliví budovatelia socializmu považovali 12-ročné vzdelávanie po maturitu (5+4+4) za neefektívne. Argumentovalo sa najmä tým, že socialistický učiteľ a socialistický žiak dosiahne akceleráciou vývinu vďaka socialistickej škole rovnaké výsledky za kratší čas. Tak vznikol Zákon o školskej sústave a vzdelávaní učiteľov č. 31/1953 Zb., ktorý zmenil predchádzajúcu štruktúru školského systému. Povinná školská dochádzka sa skrátila z deväť na osem rokov, stredná všeobecnovzdelávacia škola s maturitou sa stala trojročnou. Došlo k rozšíreniu siete jaslí a materských škôl, stredných odborných škôl, odborných učilíšť a učňovských škôl, z ktorých vybrané odbory boli predurčené pre slaboprosievajúcich žiakov. V záujme možnosti získania maturity pre robotnícke kádre sa do školskej sústavy právne zakotvilo vzdelávanie pracujúcich popri zamestnaní. Päťdesiate roky boli obdobím, keď sa extrémne preceňovala úloha spoločnosti pre rozvoj detí, napr. týždenné jasle, prestávky v práci na dojčenie dieťaťa v závodných jaslách. Zároveň bujnelo presvedčenie, že socialistické zriadenie dokáže premeniť ľudský potenciál a urýchliť, zvýšiť a zefektívniť ľudský výkon. Presadzoval sa

kolectivizmus aj vo výchove, z čoho vyplývalo, že neboli dôležité potreby jednotlivca, ale jednotlivec sa mal podriaďovať záujmom spoločnosti. Jedinec aj rodina boli povinní podriaďovať sa spoločnosti a škole.

Prístup k jedincom vyžadujúcim osobitnú starostlivosť sa niesol jednoznačne v duchu segregácie: oddelené školy, ústavy s celodennou, týždennou, internátnou výchovou. Začali sa realizovať kurzy pre učiteľov, v ktorých sa pripravovali na výchovu postihnutých detí. V týchto kurzoch sa aplikovali mnohé, aj zahraničné skúsenosti, avšak realizovali sa výskumy, ktorých etika hraničila s dnešnými etickými prístupmi vo vede a výskume. Na jednej strane sa preberali metódy a kompenzačné pomôcky zo zahraničia, a na druhej strane československé metodiky vo vzdelávaní sluchovo postihnutých detí už v predškolskom veku boli vzorom aj pre odborníkov zo zahraničia.

Na konci päťdesiatych rokov minulého storočia začali vznikať **pedagogicko-psychologické poradne**. Ako prvá vznikla v roku 1957 Psychologická výchovná klinika v Bratislave, ktorej cieľom bolo predchádzanie, usmerňovanie a odstraňovanie rôznych porúch správania, ťažkostí v učení a negatívnych javov v sociálnom vývine detí a mládeže. Tieto sa orientovali vo svojich počiatkoch na profesijné poradenstvo, diagnostikovanie a terapiu porúch učenia, správania detí a mládeže.

Školský zákon č. 186/1960 Zb.

Školský zákon č. 186/1960 Zb. nastolil opätovné predĺženie povinnej školskej dochádzky na deväť rokov. Toto sa udialo na základe kritiky zaznievajúcej z vysokých škôl o nedostatočnej intelektuálnej pripravenosti na vysokoškolské štúdium. Do systému stredných škôl boli začlenené odborné učilištia a učňovské školy. Pre špeciálne školstvo bol tento zákon smerodajný, lebo začlenil väčšinu ústavov a škôl pre mládež vyžadujúcu špeciálnu starostlivosť do školského systému. Začal vznikať v dobrej viere na podporu, reedukáciu, korekciu, rehabilitáciu, socializáciu jednotlivcov, ktorí boli diagnostikovaní alebo dôvodne preradení do tohto subsystému vzdelávania. Súbežne s tým sa začala vyvíjať a vyrábať sústava špeciálnych didaktických, kompenzačných, rehabilitačných pomôcok. Na druhej strane však školy či zariadenia pre deti a mládež vyžadujúcich špeciálnu starostlivosť fungovali v starých nevyhovujúcich, schátralých budovách a boli na okraji záujmu štátnej vzdelávacej politiky. Žiadne zariadenie nebolo účelové, aby naplňali nielen architektonicky potreby tejto skupiny žiakov. Po zaradení do špeciálnych škôl síce nebol návrat do hlavného prúdu vzdelávania nemožný, ale prakticky toto zaradenie dieťa natrvalo stigmatizovalo. Prejavom snahy o zrovnoprávnenie bolo vytvorenie študijných a učebných odborov na špeciálnych odborných učilištiach, avšak maturitu mohli dosiahnuť len žiaci s telesným a zmyslovým postihnutím.

Levočský Ústav sa zmenil na základnú školu internátnu pre nevidiacich a slabozrakých so zákonitými zmenami v obsahu, formách a metódach pedagogickej činnosti. V r. 1961 bola otvorená novovybudovaná základná deväťročná škola internátna pre slabozrakých v Bratislave¹.

V roku 1963 vznikol **Výskumný ústav detskej psychológie a patopsychológie**. Bol zriadený uznesením Predsedníctva SNR z 26.11.1963. Tento krok bol prvým skutočne vedeckým počinom k profesionalizácii starostlivosti o deti s postihnutím vyžadujúcich špeciálny prístup. Z jeho štatútu je zrejmé, že segregovaná, avšak už značne interdisciplinárna snaha o podporu a pomoc rozvoja dieťaťa, s orientáciou na jednotlivca. Úlohy VÚDPaP spočívali v nasledovnom: výskum utvárania psychiky dieťaťa a sociálnej determinácie tohto procesu, výskum psychického vývinu postihnutých detí a detí s poruchami učenia a správania, rozpracúvanie základných teoretických otázok psychologicko- výchovnej starostlivosti o deti a mládež a odborné riadenie Psychologickej výchovnej kliniky v Bratislave, sústreďovanie vedeckých informácií z oblastí detskej psychológie, patopsychológie a sociálnej patológie, vývoj, overovanie a šandardizácia psychodiagnostických metodík.

To úzko súviselo aj s vytváraním siete pedagogicko-psychologických kliník (neskôr poradní, dnes CPP) na krajskej a okresnej úrovni, ktoré mali ako inštitúcie aplikačno-metodickú povahu. V šesťdesiatych rokoch, a najmä sedemdesiatych rokoch sa poradne stali veľmi silným prvkom špeciálno-pedagogickej podpory, a to najmä včasnou diagnostikou, na ktorú nadväzovala cieľená a individualizovaná intervencia, vrátane psychologicko-terapie. V tomto čase sa ťažisko orientácie pedagogicko-psychologických poradní (PPP) presunulo z výrazne psychologicko- do pedagogickopsychologicko- a špeciálno-pedagogicko- pedagogickej podpory. Aj vďaka týmto aktivitám vznikli neskôr (1993) špeciálno-pedagogické poradne a detské integračné centrá. Vznik špeciálno-pedagogických poradní a detských integračných centier znamenal pozitívny posun v starostlivosti o deti a žiakov so špeciálnymi potrebami. Depistáž, diagnostika, rehabilitácia, korekcia či reedukácia sa stali dostupnejšie pre mnohé, predovšetkým postihnuté deti. Detské integračné centrá poskytovali komplexnú starostlivosť deťom, ktoré ju potrebovali už od predškolského veku. Pri týchto zariadeniach sa zriaďovali aj triedy materských škôl.

Zásadnú reformu vzdelávacieho systému znamenala implementácia zákona č. 29/1984 Zb. o sústave základných a stredných škôl. Hlavným argumentom z hľadiska školskej politiky bolo to, že sa pristúpilo k všeobecnej realizácii stredoškolského vzdelávania v rámci povinnej desaťročnej školskej dochádzky. Tento krok bol problematický a v niektorých prípadoch ťažko realizovateľný. Zároveň s týmto „víťazným“ krédom, čo dosiahlo socialistické školstvo, treba objektívne skonštatovať, že došlo (Gabzdilová, 2014) k rýchlejšiemu rozvoju systému predškolskej výchovy, vysokého školstva a ďalšieho celoživotného permanentného vzdelávania dospelých.

¹ Bližšie informácie k predmetnej problematike sú dostupné na http://is.komposyt.com/pre-odbornikov/psychologicka-cinnost/preview-file/3_197_koncepcia_ppps-172.pdf

K výchove a vzdelávaniu detí vyžadujúcich špeciálnu starostlivosť mal zákon viacero dôležitých opatrení v zákonnej rovine. V štvrtej časti § 28 – 33 riešil vzdelávanie žiakov s postihnutím mentálnym, zmyslovým, telesným, ako aj žiakov s chybami reči, žiakov s viacerými chybami (kombinovane postihnutých), žiakov ťažko vychovateľných, žiakov chorých a zdravotne oslabených, ktorí boli umiestnení v zdravotníckych zariadeniach. Špeciálnymi školami boli základné školy a stredné školy pre mládež vyžadujúcu osobitnú starostlivosť. Vzdelanie získané v týchto školách sa považovalo za rovnocenné so vzdelaním získaným na základnej či strednej škole. Špeciálnymi školami boli aj osobitné, pomocné školy a odborné učilištia. (*Zákony pro lidi*) O preradení dieťaťa do špeciálnej základnej alebo osobitnej školy na základe diagnostiky a odporúčania OPPP rozhodoval aktív odborníkov. Skutočný nástup dieťaťa do špeciálnej školy bol podmienený súhlasom rodičov alebo zákonných zástupcov.

Tento zákon v § 3 odsek 2 zabezpečoval nepočujúcim a nevidomým právo na vzdelanie v ich jazyku s použitím znakovkej reči alebo Braillovho písma.

Zmeny v školstve smerom k integrácii/inklúzii

V druhej polovici 20. storočia základnou zmenou bolo úsilie začleniť čo najväčší počet postihnutých detí do bežných škôl. UNESCO v roku 1988 začala realizovať projekt, v ktorom okrem iného vyzvala členské štáty, aby vypracovali stratégie, ktoré by viedli ku kladnému reagovaniu na špeciálne potreby žiakov bežných škôl. Výskum, ktorý v rámci projektu realizovala skupina z University of London, ukázal, že ďalší vývoj by sa mal riadiť tromi hlavnými prioritami:

1. zaistenie povinného vyučovania pre všetky deti v populácii,
2. integrácia žiakov s postihnutím do bežných škôl,
3. zdokonalenie prípravy učiteľov ako prostriedku k dosiahnutiu prvých dvoch priorít.

Aktivity na splnenie týchto priorít vyvrcholili tým, že boli vypracované štúdie a príručky, ktoré mali pomôcť pri realizácii projektu integrácie (kol. autorov, 1997).

V štátoch Európskej únie, ako aj v iných vyspelých štátoch sveta, existuje stále výrazné úsilie o integráciu postihnutých. Vzdelávacia politika týchto štátov smeruje k tomu, aby boli deti a mládež s postihnutím vo všetkých vhodných prípadoch začlenené do bežných vzdelávacích systémov, pričom by mohli využívať aj zariadenia špeciálneho školstva alebo špeciálne služby vytvorené pre túto skupinu žiakov.

Prvý zákon², ktorý, ako sme písali vyššie, umožňoval vzdelávať sa v bežných školách aj deťom s postihnutím. Vyhláška č. 409/1990 Zb., ktorou sa menila a dopĺňala vyhláška MŠ SSR č. 143/1984 Zb. o základnej škole, umožňovala do bežnej školy zapísať aj žiakov zrakovo, sluchovo a telesne postihnutých alebo žiakov s chybami reči. Pri školách bolo možné zriaďovať špeciálne triedy pre žiakov so špecifickými vývinovými poruchami učenia a správania, pre zrakovo, sluchovo, mentálne alebo telesne postihnutých žiakov, alebo pre žiakov s chybami reči. Zaradovanie žiakov, počty žiakov v triede a organizáciu výchovno-vzdelávacej práce upravovala vyhláška o špeciálnych školách.

Tabuľka 1: Podpora vzdelávania žiakov s postihnutím v kontexte legislatívnych dokumentov

Názov dokumentu	Konkretizácia v súvislosti s problematikou vzdelávania detí a žiakov s postihnutím
Zákon NR SR č. 279/1993 Zb. O školských zariadeniach	Daný dokument vytváral priestor pre zriaďovanie špeciálnych tried v materských školách pre deti, ktoré potrebovali špeciálnu starostlivosť a vymedzoval poslanie zariadení špeciálno-pedagogického poradenstva a školského špeciálneho pedagóga.
Vyhláška č. 80/1991 Zb.	Daná vyhláška umožňovala na stredných školách a vybraných stredných školách zriaďovať špeciálne triedy pre zrakovo, sluchovo a telesne postihnutých žiakov s tým, že prijímanie žiakov, počty žiakov v triede a organizácia výchovno-vzdelávacej činnosti sa riadila vyhláškou o špeciálnych školách.
Vyhláška č. 52/1993 Zb.	Daná vyhláška stanovovala, že do triedy strednej školy možno zaradiť aj zdravotne postihnutých žiakov, ak ich postihnutie nie je kontraindikáciou na prijatie do príslušného študijného alebo učebného odboru. Podľa tejto vyhlášky sa za každého postihnutého žiaka mohol znížiť maximálny počet žiakov v triede o troch.

Zdroj: spracovanie na základe uvedených dokumentov (bližšie text)

Odborná a pedagogická spôsobilosť pedagógov vzdelávajúcich deti a žiakov s postihnutím

Na základe vyhlášky MŠ a V SR č. 41/1996 Z. z. o odbornej a pedagogickej spôsobilosti pedagogických pracovníkov § 4: Požiadavka splnenia podmienok odbornej a pedagogickej spôsobilosti učiteľov a vychovávateľov špeciálnych škôl a školských zariadení sa vzťahovala aj na učiteľov

² Zákon č. 29/1984

a vychovávateľov pôsobiacich v špeciálnych triedach materských škôl, základných škôl, stredných škôl a školských zariadení.

Požiadavka splnenia podmienok odbornej a pedagogickej spôsobilosti učiteľov a vychovávateľov špeciálnych škôl a školských zariadení sa vzťahovala aj na školského špeciálneho pedagóga. Výchovu a vzdelávanie v špeciálnych triedach zabezpečovali **pedagógovia so špeciálno-pedagogickým vzdelaním**.

V špeciálnych triedach s vývinovými poruchami učenia v základných školách sa na I. stupni základných škôl vyučuje podľa učebného plánu pre deti s poruchami učenia, schváleného MŠ a V SR č. 320/1993 z 2. marca 1993 s platnosťou od 1. septembra 1993 a na II. stupni základných škôl podľa učebného plánu pre 5. – 9. ročník základných škôl – špeciálne triedy, pre žiakov s vývinovými chybami učenia, schváleného MŠ SR č. 2780/98-4 z 21. júla 1998 s platnosťou od 1. septembra 1998. Výchovno-vzdelávaciu činnosť vo vybraných predmetoch a výchovných činnostiach mohli špeciálne triedy organizovať v kooperácii s triedami v paralelnom ročníku danej školy. Na týchto predmetoch boli na hodine prítomní vyučujúci oboch tried. **Učiteľom a vychovávateľom pôsobiacim v špeciálnych triedach** materských škôl, základných škôl, stredných škôl a školských zariadení a školským špeciálnym pedagógom sa za vykonávanie činností s mimoriadnou psychickou záťažou poskytuje osobitný príplatok podľa zákona č. 143/1992 Zb. o plate a odmene za pracovnú pohotovosť v rozpočtových a v niektorých ďalších organizáciách a orgánoch, § 11 a podľa nariadenia vlády SR č. 249/1992 Zb. o platových pomeroch zamestnancov v rozpočtových a v niektorých ďalších organizáciách a orgánoch § 9 ods. 12.

Školský špeciálny pedagóg môže pracovať s postihnutými a narušenými žiakmi individuálne alebo skupinovo priamo v triede alebo mimo triedy. Týždenný úväzok priamej vyučovacej činnosti školského špeciálneho pedagóga je zhodný s úväzkom bežného učiteľa v zmysle nariadenia vlády SR, č. 229/1994 Z. z. o miere vyučovacej povinnosti učiteľov a povinnosti výchovnej práce ostatných pedagogických pracovníkov § 2, ods. 2, b).

Legislatívne úpravy po roku 2008/2009

Roky 2008 a 2009 priniesli legislatívne úpravy, ktoré sa dotýkajú aj výchovy a vzdelávania žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami. Je to predovšetkým Zákon č. 245/2008 Z. z. o výchove a vzdelávaní (školský zákon) a o zmene a doplnení niektorých zákonov. Tento zákon diferencuje žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami. Do skupiny týchto žiakov patria aj žiaci talentovaní a nadaní. Zákon upravuje individuálnu integráciu žiakov so ŠVVP v bežných školách.

V zákone č. 245/2008 Z. z. o výchove a vzdelávaní (školský zákon) a o zmene a doplnení niektorých zákonov (ďalej len „zákon č. 245/2008 Z. z.“), sa uvádza **zákaz všetkých foriem diskriminácie a segregácie**. Žiak si má

podľa zákona č. 245/2008 Z. z. plniť povinnú školskú dochádzku v základnej škole v školskom obvode. Týka sa to všetkých detí bez ohľadu na národnosť, pohlavie, rasu, náboženské vierovyznanie a pod. [§ 3, písmeno d) zákona č. 245/2008 Z. z.]. Vláda SR sa k procesu podpory inklúzie na školách zaviazala v r. 2010, ratifikovaním **Dohovoru o právach osôb so zdravotným postihnutím** (čl. 24, Vzdelávanie) so snahou presadiť a do edukačného procesu implementovať inkluzívny prístup. V roku 2011 vláda schválila **členstvo SR v Európskej agentúre pre rozvoj špeciálneho vzdelávania**, čo nám umožnilo byť súčasťou medzinárodnej odbornej platformy podporujúcej rozvoj inkluzívneho vzdelávania.

Záver

Druhá polovica dvadsiateho storočia až po začiatok dvadsiateho prvého storočia priniesla do vzdelávania detí a žiakov so špeciálnymi potrebami množstvo zásadných zmien, ktoré ovplyvnili nielen samotné školy, ale aj prístup spoločnosti k vzdelávaniu tejto skupiny detí. Hoci bezprostredne po druhej svetovej vojne neboli deti a žiaci s postihnutím v centre záujmu vzdelávacích reforiem, postupné poštátnenie škôl ovplyvnilo aj špeciálne školy a inštitúcie určené pre túto skupinu. Tým sa začal proces ich systematického začleňovania do oficiálneho vzdelávacieho systému, čo postupne vytváralo predpoklady pre ďalšie zmeny.

Významným pokrokom bola modernizácia poradenského systému, ktorý sa zameriaval na komplexnú starostlivosť o deti a žiakov s rôznymi formami postihnutia. Okrem samotnej diagnostiky sa kladol dôraz aj na ich individuálny rozvoj prostredníctvom korekcie, rehabilitácie a reedukácie, čím sa vytvorili lepšie podmienky pre ich začlenenie do spoločnosti.

Koniec dvadsiateho storočia priniesol nové trendy v oblasti vzdelávania a výchovy detí so špeciálnymi potrebami. Integrácia sa stala kľúčovým pojmom – vo výchove, vzdelávaní aj vo voľnom čase – pričom cieľom bolo začleňovanie tejto skupiny do bežných škôl a kolektívov. Tento proces bol podporený legislatívnymi zmenami a narastajúcim povedomím o význame inkluzívneho vzdelávania, ktoré umožňuje deťom a žiakom so špeciálnymi potrebami učiť sa spolu so svojimi rovesníkmi v bežnom školskom prostredí (Kováčová, 2010a). Postupne sa tak vytvára(l) systém inklúzie, ktorý zdôrazňuje rovnaké príležitosti pre všetkých – detí, žiakov – a podporuje ich individuálne potreby nielen v oblasti vzdelávania, ale aj v sociálnej integrácii a trávení voľného času³.

³ Kováčová (2010) tvrdí, že **inkluzívny prístup** sa usiluje o stieranie akýchkoľvek rozdielov medzi majoritnou a minoritnou populáciou. Predstavuje spoločenstvo ľudí bez ohľadu na ich odlišnosť. Realizácia danej idey by sa mala realizovať nielen v inštitúciách, ale na všetkých úrovniach života všetkých detí a mládeže.

Bibliografia

CVEK, [online]: <http://cvek.sk/>

GABZDILOVÁ, S. (2014). *Školský systém na Slovensku v medzivojnovnej Československej republike (1918 – 1938)*. Košice: UPJŠ. ISBN 978-80-8152-14-23.

GAŇO, V. (1961). *Materiály k dejinám špeciálnych škôl na Slovensku do roku 1945*. Bratislava: VÚP.

HORŇÁK, L., KOLLÁROVÁ, E., MATUŠKA, O. (2002). *Dejiny špeciálnej pedagogiky*. Prešov: PF PU. ISBN 80-8086-122-8.

Koncepcia pedagogicko-psychologického poradenského systému a jeho implementácie do praxe. Dostupné na: http://is.komposyt.com/pre-odbornikov/psychologicka-cinnost/preview-file/3_197_koncepcia_ppps-172.pdf

KOVÁČOVÁ, B. (2010a). Integrácia či inklúzia v podmienkach slovenskej materskej školy? In: *Pán učiteľ*: časopis pre učiteľov, rodičov a žiakov. 2010, 4(1), 26-28.

KOVÁČOVÁ, B. (2010b). Problematika integračného a inkluzívneho prístupu vo výchove vo voľnom čase. In: *Mládež a spoločnosť*. 2010, 16(4), 15-22.

MÁTEJ, J. (1976). *Dejiny českej a slovenskej pedagogiky*. Bratislava, SPN. Školský zákon č. 186/1960 Zb.

Vyhláška MŠ SR 43/1996 o podrobnostiach o výchovnom poradenstve a o poradenských zariadeniach.

Zákon č. 245/2008 Z. z. Zákon o výchove a vzdelávaní.

Zákon č. 29/1984 Zb. Školský zákon.

Zákon č. 95/1948 Zb. o základnej úprave jednotného školstva.

Zákon č. 279/1993 o školských zariadeniach. Bratislava, 1993.

Zákon o školskej sústave a vzdelávaní učiteľov č. 31/1953 Zb.

Zákony pro lidi. Dostupné na: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1948-95>

Doc. PaedDr. Vlasta Belková, PhD.

Katedra špeciálnej pedagogiky

Katolícka univerzita v Ružomberku, Pedagogická fakulta

Hrabovská cesta 1, 034 01 Ružomberok

vlasta.belkova@ku.sk